

ським сім'ям, у яких велика увага приділяється трудовому вихованню, шанобливому ставленню до своєї родини і старших поколінь.

На сьогодні в Україні йде розробка моделі загальноосвітньої школи як освітньо-культурного центру села. Така школа повинна стати невід'ємною складовою сільського середовища, яка б об'єднала дитячий садок, школу, школу мистецтв, спортивну школу, збирала під своїм дахом ініціативні групи жителів села, влаштувала різноманітні освітні оздоровчі заходи, дозволяла сільчан, створювала умови для відродження кращих традицій роботи на землі, готувала учнів до сільськогосподарської праці, виховувала дбайливого господаря рідної землі [4].

До організації матеріально-технічного забезпечення шкіл такого типу рекомендується залучати сільськогосподарські підприємства, сільради, громадськість.

Робота з батьками і сім'ями учнів – один із найважливіших напрямів діяльності сучасного вчителя й одночасно одна з “найвужчих” ланок у його практичній діяльності. У зв'язку з цим значно зростає актуальність підготовки вчителів, класних керівників до проведення роботи з батьками, організації їх педагогічного всеобучу. Проблема знаходить вирішення за умови створення безпосередньо в освітніх закладах навчального семінару для педагогічних працівників “Як організувати педагогічний всеобуч батьків у сучасному закладі освіти”.

Доцільно залучати до роботи не окремих, а всіх представників сім'ї, інших родичів, які мають стосунок до виховання дитини, а також налагодити дружні стосунки з іншими сім'ями, які небайдуже ставляться до розвитку й виховання своїх дітей.

Висновки. Отже, у роботі сучасного освітнього закладу з батьками істотне значення має спрямування педагогічної самоосвіти батьків, стимулювання прагнення і вміння поповнювати свої педагогічні знання. І традиційні, і нетрадиційні форми взаємодії сучасного освітнього закладу з батьками учнів ставлять одну загальну мету – зробити щасливою підростаючу особистість, яка входить у сучасне культурне життя.

Література

1. Підготовка вчителя в умовах Євроінтеграції : навч. посіб. / [В.І. Євдокимов, Г.Ф. Пономарьова, Л.Д. Покроєва, В.В. Луценко]. – Х. : ХОНМІБО, 2006. – 204 с.
2. Поніманська Т.І. Дошкільна педагогіка : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Т.І. Поніманська. – К. : Академвидав, 2004. – 456 с.
3. Рибальченко І.М. Взаємодія з батьками / І.М. Рибальченко. – Х. : Основа, 2007. – 208 с.
4. Система роботи з батьками: модель співпраці міського відділу освіти і навчальних закладів / [ред. рада : Т. Вороніна, І. Стеценко, М. Мосієнко та ін.]. – К. : Шк. світ, 2008. – 128 с.

ЗАЙКОВСЬКА С.В.

ПРОБЛЕМИ АДАПТАЦІЇ ОСІБ З ОБМЕЖЕНИМИ ФІЗИЧНИМИ МОЖЛИВОСТЯМИ ДО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

Життєдіяльність молодих людей з особливими потребами є однією з актуальних проблем сьогодення, що набуває всесвітнього масштабу: в усьому світі нараховується більше ніж 200 млн дітей-інвалідів, у тому числі в Україні – близько 150 тис. осіб. І, на превеликий жаль, ці показники щорічно зростають.

Незалежне життя людей з обмеженими фізичними можливостями – це, передусім, право людини бути членом суспільства та брати активну участь у його соціальному, економічному та політичному житті; це свобода вибору і доступу до праці й освіти, а також духовна і матеріальна незалежність, що надає життєвої стійкості.

ті та гармонізує існування людини. Великого значення набуває питання соціальної інтеграції, суттєвою складовою якої є здобуття людьми з інвалідністю освіти, що забезпечує захист їх прав, соціальну рівність та рівні можливості у навчанні.

Мета статті – висвітлити існуючі проблеми адаптації осіб з фізичними вадами до освітнього середовища; наголосити на необхідності зміни підходу до проблем, пов'язаних з освітою, вихованням та інтеграцією у суспільство людей з особливими потребами та окреслити коло питань, що потребують негайного розгляду й вирішення.

Упродовж останнього десятиріччя в Україні приділяється значна увага навчанню людей з особливими потребами. Проблема соціальної неоднорідності сучасного українського суспільства та соціальної незахищеності осіб з обмеженими фізичними можливостями стосується й галузі освіти. Сьогодні активізуються процеси питань інтеграції та адаптації таких громадян до сьогоденного суспільного життя, розробляються засоби їх участі у навчально-виховному процесі. Нагальною потребою виступає проблема створення ефективних механізмів залучення людей з інвалідністю до процесу здобуття повноцінної освіти. Але слід зазначити, що існуюча в Україні система освіти на сучасному етапі не повною мірою забезпечує рівність прав на освіту тих осіб, можливості яких здобути її обмежені їх вадами, станом здоров'я або конкретними соціальними умовами, не завжди відповідає їх запитам, особистим і суспільним інтересам [1].

Соціальна політика в Україні, яка зорієнтована на інвалідів, дорослих і дітей, будується сьогодні на основі медичної моделі інвалідності. Виходячи з цього, інвалідність розглядається як хвороба, патологія. Наслідком орієнтації суспільства та держави на цю модель є ізоляція дитини з обмеженими можливостями від суспільства у спеціалізованому навчальному закладі, розвиток у неї пасивно-утриманських життєвих орієнтацій. Такий підхід несе в собі дискримінаційну ідею, виявляє ставлення суспільства до інвалідів як соціально непотрібної категорії [2].

Забезпечення освітніх можливостей для студентів з особливими потребами включає створення певних умов для повноцінного навчання при необхідному рівні психолого-педагогічної готовності студентів. Якщо оцінювати формальні можливості студентів (абітурієнтів), то вони мають певний запас загальнонаукових знань, умінь, навичок, що є необхідними для навчально-виховного процесу у вищому навчальному закладі. Однак ці загальнонаукові знання, вміння, навички нерідко залишаються нереалізованими, якщо студенти не включаються в освітній процес, якщо для них не створюються належні умови навчання [3].

Концепція створення рівних можливостей для інвалідів знайшла своє відображення в Стандартних правилах забезпечення рівних можливостей для інвалідів (резолюція 48/96 Генеральної Асамблеї ООН від 20.12.1993 р.). У документі підкреслюється, що держави повинні використовувати всі засоби таким чином, щоб кожна особистість мала рівні можливості для участі в житті суспільства. У шостому правилі йдеться про те, що державам слід визнавати принцип рівних можливостей у сфері початкової, середньої та вищої освіти для дітей, молоді і дорослих, які мають інвалідність, в інтегрованих структурах, щоб освіта для інвалідів стала невід'ємною складовою системи загальної освіти [4].

У державній Концепції ранньої соціальної реабілітації дітей-інвалідів зазначено, що серед основних принципів ранньої соціальної реабілітації дітей-інвалідів має бути "системний (не ізольований від інших форм реабілітації) підхід до ранньої

соціальної реабілітації дітей-інвалідів, який забезпечить їм реалізацію можливостей, гарантованих кожному громадянину Конституцією України” [5].

Принципи рівних можливостей у нашій країні впроваджуються в освіту дітей та молоді з вадами здоров'я, на жаль, лише формально. Наприклад, наказом Міністерства освіти і науки України “Про затвердження Умов прийому до вищих навчальних закладів України” від 09.02.2001 р. № 74 ця норма підтверджена в такій редакції: “Відповідно до чинного законодавства України зараховуються поза конкурсом при одержанні вступних позитивних оцінок... інваліди I та II груп, яким не протипоказане навчання за обраною спеціальністю” [6]. Але ж насправді ми стикаємося з цілим рядом соціальних проблем, пов'язаних з регіональними умовами, з наявністю або відсутністю спецшкіл, спеціальних реабілітаційних центрів, спеціалістів-дефектологів на місцях мешкання сімей, де є дитина-інвалід. Що стосується навчальних закладів, то, на превеликий жаль, лише незначна частина з них має спеціальні обладнані приміщення, ліфти, пандуси тощо, не всі навчальні заклади забезпечують облаштування навчального місця студента, широко впроваджують новітні інформаційні технології навчання.

Ще одна проблема полягає в тому, що традиціоналізм, характерний для навчальних закладів, як правило, виявляється в орієнтації на звичні для інвалідів професії: слюсар, столяр, швачка тощо, хоча вони іноді далекі від їх реальних можливостей. Адже нові умови життя дають змогу порушувати проблему отримання інвалідами сучасних престижних професій; здійснювати професійну підготовку за тими видами праці, у яких є потреба даного регіону [7].

Процес адаптації осіб з обмеженими фізичними можливостями до освітнього середовища потребує впровадження нового педагогічного досвіду, сучасних навчальних технологій. Останні, безумовно, мають бути фундаментом для розроблення та введення інноваційних підходів до навчання студентів із особливими потребами. Значно підвищити коефіцієнт корисної дії сучасної вищої школи й адаптувати її до потреб людей із фізичними вадами може така інноваційна модель організації освіти, як дистанційне навчання. Вона допоможе забезпечити постійний контакт з викладачем, можливість оперативного обговорення з ним через телекомунікації питань, що виникають у процесі навчання, надасть можливість організації за допомогою телекомунікацій дискусій, спільної роботи над проектами та іншими видами групових робіт під час вивчення курсу. Передача студентам теоретичних матеріалів у вигляді друкованих або електронних навчальних посібників надасть змогу або повністю відмовитись від настановчих лекцій з приїздом осіб з фізичними вадами у вищі навчальні заклади, або значно скоротити їх кількість і тривалість.

Здобуття освіти особами з порушенням функцій опорно-рухового апарату, не залишаючи своєї домівки, багатьом із них надасть можливість вчитися більш комфортно та інтенсивно, адже вдома вони мають звичні умови, у тому числі санітарно-гігієнічні, спеціальне обладнання, родинне оточення тощо [8].

Зрозуміло, що ці риси роблять дистанційну форму дуже доцільною в навчанні студентів з інвалідністю. Можливість мінімізувати кількість відвідувань навчального закладу приваблює осіб, які за своїм фізичним станом позбавлені можливості вільно пересуватися. Але ми мусимо визнати, що дистанційна форма навчання поряд з перевагами має ряд недоліків.

По-перше, впроваджуючи дистанційні технології навчання в освіту інвалідів, слід виходити із розуміння високотехнологічності та високої вартості цих навчальних форм. Вони потребують потужного програмно-апаратного забезпечення, від-

повідної комп'ютерно-мережної бази, потужних каналів зв'язку. Проте таку технічну базу, виходячи з матеріально-фінансового стану вищих навчальних закладів, на сьогодні дуже важко створити. Якщо навіть ми це й зробимо, студенти-інваліди на місцях не готові до такого високотехнологічного навчального процесу через те, що:

- особи з інвалідністю переважно не забезпечені матеріально достатньою мірою;
- сучасну сервісно-телекомунікаційну інфраструктуру в районних центрах України, навіть у великих, ще не створено.

Отже, існує небезпека того, що дорогі та високотехнологічні освітні послуги залишаться недоступними людям з інвалідністю.

По-друге, недоліком дистанційного навчання є брак діяльності особи в колективі, спілкування з товаришами. Як наслідок, у неї виникає почуття самотності, а отже, психологічного дискомфорту. Постає проблема соціалізації студента, його інтеграції у здорове середовище [8].

Ще одна проблема полягає в тому, що після досягнення інвалідами рівних прав у них мають бути також рівні обов'язки. У межах процесу забезпечення рівних можливостей необхідно створювати умови для надання допомоги інвалідам для того, щоб вони могли повною мірою виконувати свої обов'язки як члени суспільства. Держава повинна не тільки надати особі, яка має інвалідність, певні пільги та привілеї при вступі до вищих навчальних закладів, а й гарантувати майбутнє працевлаштування людей з обмеженими можливостями та створення їм належних умов праці.

Отже, виникає необхідність зміни підходу до проблеми адаптації осіб з фізичними вадами до освітнього середовища. Сутність цієї зміни, на нашу думку, полягає в такому:

- головна проблема людини з обмеженими можливостями полягає у порушенні її зв'язку зі світом, в обмеженій мобільності, недостатності контактів з однолітками та дорослими, в обмеженому спілкуванні з природою, недоступності ряду культурних цінностей, а іноді й елементарної освіти;

- молода людина, яка має інвалідність, може бути такою самою здібною і талановитою, як і її одноліток, який не має проблем зі здоров'ям, але виявити свій талант, розвинути його, приносити за його допомогою користь суспільству їй заважає нерівність можливостей;

- молода особа з обмеженими фізичними можливостями не є пасивним об'єктом соціальної допомоги, а є людиною, яка розвивається, має право на задоволення різнобічних соціальних потреб у пізнанні, спілкуванні, творчості;

- держава повинна не тільки надати особі, яка має інвалідність, певні пільги та привілеї, вона повинна піти назустріч її соціальним потребам і створити систему соціальних служб, що давали б їй змогу згладжувати обмеження, які заважають процесам її соціалізації та індивідуального розвитку [2].

Висновки. Ми окреслили лише певне коло проблем, пов'язаних з освітою, вихованням та інтеграцією у суспільство людей з особливими потребами. Безперечно, їх набагато більше, і вирішення цих проблем потребує часу, повсякденної напруженої роботи й об'єднання зусиль багатьох людей, причетних до цієї важливої і необхідної справи.

На шляху до розбудови незалежної демократичної держави Україна теж не залишилась осторонь соціально-державницьких проблем суспільства, зокрема, проблем інтегрування в суспільство людей з обмеженими можливостями. На цьому наголошується в Конституції України (ст. 53), Законах України "Про освіту", "Про

вищу освіту”, “Про основи соціальної захищеності інвалідів України”. Є постанова Кабінету Міністрів України “Про комплексну програму розв’язання проблеми інвалідності” (1992 р.).

Однією з важливих освітянських проблем є соціальна неоднорідність сучасного українського суспільства і соціальна незахищеність окремих верств населення, особливо осіб з обмеженими фізичними можливостями. Однак на сьогодні немає поки що повноцінного вирішення цієї проблеми на державному рівні, крім надання інвалідам пільг при вступі до вищих навчальних закладів.

Отже, серед питань, що потребують негайного розгляду і вирішення, можна виділити такі:

- підвищення кваліфікації педагогів для ефективної роботи з особами, які мають фізичні вади;
- забезпечення рівних можливостей у навчанні в контексті розвитку демократичних процесів, соціального процесу й плюралізму;
- взаємодія державних та громадських організацій, які займаються проблемами інвалідів;
- удосконалення механізму і процедури відбору молодих людей-інвалідів для подальшого здобуття ними освіти у вищій школі;
- модернізація та вдосконалення технології навчання студентів-інвалідів;
- перспективи залучення, адаптації абітурієнтів з обмеженими можливостями у студентському середовищі та шляхів подальшої їхньої інтеграції у суспільство;
- профорієнтація та майбутнє працевлаштування людей з обмеженими можливостями.

Література

1. Малькова З.А. Педагогика в поисках модели школы нового поколения / З.А. Малькова // Известия Российской Академии Образования. – 2001. – № 1. – С. 74–79.
2. Синьов В. Застосування нової моделі інвалідності / В. Синьов, А. Шевцов // Дефектологія. – 2004. – № 2. – С. 24–28.
3. Іванова І.Б. Створення рівних можливостей у сфері освіти для студентів з особливими потребами / І.Б. Іванова // Актуальні проблеми навчання та виховання людей з особливими потребами : зб. наукових праць. – К. : Університет “Україна”, 2004. – 448 с.
4. Standard Provisions on Equal Possibilities for the Disabled Persons [Електронний ресурс]: General Assembly Resolution 48/96 of December 1993. – Режим доступу: <http://www.un.org/documents/resga.htm-8k>.
5. Про схвалення Концепції ранньої соціальної реабілітації дітей-інвалідів [Електронний ресурс]: постанова Кабінету Міністрів від 12.10.2000 р. № 1545. – Режим доступу: <http://www.zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1545-2000-%EF>.
6. Про затвердження Умов прийому до вищих навчальних закладів України [Електронний ресурс]: наказ Міністерства освіти і науки України від 09.02.2001 р. № 74. – Режим доступу: <http://www.zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z1413-07>.
7. Поляк О.В. Проблеми соціальної реабілітації осіб з обмеженою дієздатністю / О.В. Поляк // Актуальні проблеми навчання та виховання людей з особливими потребами : зб. наукових праць. – К. : Університет “Україна”, 2004. – 448 с.
8. Шевцов А.Г. До проблеми запровадження модульної та відкритої систем освіти у навчанні студентів із фізичними вадами // Комп’ютерні технології та вища освіта людей з особливими потребами : зб. наук. доп. і ст. / А.Г. Шевцов ; [уклад. Л.В. Коваленко]. – К. : Вища шк., 2002. – 255 с.